

1940-ųjų metų "POLITIKA"

Politikos ir kultūros mėnesinis žurnalas "POLITIKA", kelęs visuomenės valstybinio, tautinio ir kultūrinio bendradarbiavimo tikslą, jo pasiekti nesuskubo. Pirmas ir paskutinis "POLITIKOS" numeris pasirodė vieną iš tragiškiausių lietuvių tautai dienų - 1940 m. birželio 15-ąją...

Tragiška lemtis ištiko ir Praną GERMANTĄ-MEŠKAUSKĄ, "POLITIKOS" redaktorių ir leidėją, filosofijos daktarą, baigusį studijas Leipzigo universitete. 1943 m. už pasipriešinimą nacijų paskelbtai mobilizacijai į SS dalinius Lietuvoje buvo gestapo suimtas. Mirė 1945 m. balandžio 22 d. Stuthof'o koncentracijos stovykloje.

Prisimindami 1940-ųjų "POLITIKĄ", pateikiame žurnalo turinį bei vedamąjį.

TURINYS

Politinė ir kultūrinė linkmė

A.D. Vidaus politika

VYT. ALANTAS. Kultūrinė veikla karo metu.

P. S-IS. Lietuva ir Sovietų Sąjunga

SUVALKIETIS. Vokiečių laikymasis lietuvių atžvilgiu

A. ZABITIS-NEZABITAUSKIS. Sostinė sutapo su savo tauta

Z. KUZMICKIS. Lietuvių kalba tautinės nepriklausomybės kovose

ATS.J.LTN. J. PETRIČNAS. Karo veiksmų Vakaruose padėtis ir sąlygos

BUVĖS. Šių dienų politinė Vokietija

DR. GERMANTAS. Balkanai

ORGANIZACIJŲ VEIKLA

AL. LAIKŪNAS. Jaunoji Lietuva

Iš Lietuvos katalikų veikimo

Lietuvos Tautininkų Sąjungos pertvarkymas

PROF. VIKTORAS BIRŽIŠKA. Šaulių Sąjunga ir jos paskirtis

LIETUVIŲ SPAUDOS KELIAMIEJI KLAUSIMAI

POLITINĖ IR KULTŪRINĖ LINKMĖ

*Dabar yra atėjusi valanda visoms srovėms
viena vaga tekėti ir parodyti tautinė individualybė.*

ANTANAS SMETONA

Paskutiniaisiais metais visas gyvenimas greitu tempu iš pagrindų keičiasi. Netenka stebėtis, kad politinėje ir kultūrinėje srityje iškyla žymių pasikeitimų. Kai kurie klasiškieji metodai ir kai kurios klasiškosios idėjos pasi-

rodo atgyvenusios. Norint laimėti ir daryti pažangą, dabar reikia turėti visai naujų ir modernių priemonių. Konservatyvizmas šiuo nepaprastu metu nieku būdu nėra pateisinamas. Šiandien visos gyvenimo formos keičiasi, iškyla naujos idėjos, auga ir visame pasaulyje plečiasi naujas dinamizmas. Tik dėl tų naujų reiškinių ir išgyvename dabartinį viso pasaulio sukrėtimą ir tarptautinį įtempimą. Po Didžiojo karo iškilo naujų politinių idėjų, kurios augo ir šaknijosi. Tautos išugdė jos naujus siekimus, kurie paskutiniu metu yra realizuojami.

Politika nemėgsta pastovumo. Jei pasižiūrėsime į pasaulio istoriją, tai tą teigimą patvirtinsime. Kiek valstybėse yra buvę ir pasikeitę įvairių valdymo formų, kokie nepastovūs tarptautiniai santykiai! Politikoje viskas skaičiuojama ir matuojama ne teoretiškai ir ideologiškai, bet praktiškai ir realiai. Teoretikai ir idealistai politikoje dažnai atsiduria prieš skaudžią realybę, kuri atidaro jų akis tik tada, kada yra jau per vėlu. Šių dienų politika turi būti reali ir eiti su tautos ir valstybės interesais. Daugelis Europos demokratiškiausių valstybių perorganizavo savo valdymo struktūrą. Visur siekiama į valdžią suburti kuo daugiau visia tautos pajėgų. Tam tikslui yra sudaromos nacionalinės ir vieningo darbo vyriausybės, į kurias įeina kuone visų partijų arba įvairių srovių žmonių. Tokios vyriausybės yra stipresnės ir apima platesnius visuomenės sluoksnius. Juo vyriausybė savo užnugaryje turi daugiau tautos narių, juo jos darbas yra našesnis ir produktingesnis. Stovint valstybės priešakyje tokiai vyriausybei, turi išnykti partinės bei srovinės nesantaikos ir susidaryti vieninga tauta.

Lietuvių tautoje jau seniai buvo siekiama vienybės idėjos. Jos realizavimas plačiu mastu įvyko praeitais metais, sudarius vieningo darbo vyriausybę. Šitoji vyriausybė nėra srovinė arba koalicinė, kuri atstovautų kurioms nors politinėms grupėms. Ji yra sudaryta iš tikrų savo srities specialistų, kurie rimtu momentu valstybės interesams gali atstovauti. Kad vieningo darbo vyriausybės darbas tikrai būtų produktingas, turi visų pažiūrų piliečiai savo pasiryžimu ir drausmingumu jai padėti. Dar antri metai, kaip tokio principo vyriausybė yra. Galimas daiktas, kad per tokį trumpą laiką ne visi suprato ir susigyveno su naująja valdžios sistema. Šiandien visų mūsų pareiga yra remti savo vyriausybę ir vykdyti jos įsakymus.

Pagal sudarytos vyriausybės principą turėtų susiformuoti mūsų valstybinis bei kultūrinis galvojimas ir darbas. Visuose valstybiniuose ir kultūriniuose klausimuose turime solidarizuoti savo vyriausybei ir išvien su ja spęsti. Mūsų uždavinys yra sulieti tautą su ta valstybine forma, kurią šiandien turime. Šiuo metu mes stovime prieš didelius uždavinius ir nemažus pavojus. Kaip anksčiau, taip ir šiandien turime galybę politinių ir kultūrinių klausimų, kuri reikalauja greitesnio ar vėlesnio sprendimo. Nemaža rūpesčių turime su lenkų atbėgėliais, kuriuos pagal savo išgales globojame ir tvarkome. Jie yra nelengva mums našta, kuri atsiliepia mums ne tik materialiai, bet ir politiškai. Įvairiais būdais mes lenkų atbėgėlių klausimą nagrinėjame ir svarstome, vieni reikšdami savo pasitenkinimą, kiti nepasitenkinimą. Vieningos nuomonės niekada nesusilauksime. Čia turėtume laikytis kompetentingos instancijos nurodymų ir pareiškimų. Ta kompetencija pirmiausia priklauso vyriausybei.

Vilniaus Bažnyčios reikalai taip pat yra mums aktualūs. Šiuo metu jie yra atsakingų asmenų svarstomi. Reikia manyti, jog netrukus jie bus

išspręsti. Mes turime dar visą eilę kitų vidaus klausimų: darbo problema, ekonominiai ir socialiniai reikalai, auklėjimas ir kultūriniai uždaviniai.

Mums tenka patikrinti kai kuriuos savo nusistatymus ir įsitikinimus, ar jie atitinka šių dienų vidaus ir tarptautinę padėtį. Jie turi atitikti realius ir konkrečius faktus. Vidaus padėtis iš mūsų reikalauja vienybės ir drausmės. Mes turime dirbti tokį darbą, kuris mus stiprintų ir jungtų. Iš senesniųjų laikų mūsų tarpe dar yra gana žymus srovinis galvojimas. Žmogaus įsitikinimo nėra reikalo smerkti. Kiekvienas gali turėti savo ideologines pažiūras, bet jos neturi kliudyti įvairių ideologijų žr. onėms bendradarbiauti valstybinėje ir tautinėje srityje. Šiuo metu mūsų esančios įvairių pažiūrų organizacijos turėtų rasti kelią, kuris vestų jas krūvoje. Iš esmės paėmus, visos lietuviškosios organizacijos siekia tautos ir valstybės interesų. Bet ne visos jos sugeba tai kartu daryti. Į tuos pačius šikimius ir uždavinius jų keliai yra skirtingi. Ir būtų mūsų didelis uždavinys tuos kelius sulieti į krūvą. Jau gana seniai tą mintį labai gražiai yra formulavęs Antanas Smetona: "Kaip tos paversmės, čiurliais ištryškusios iš požemio gelmės, reaguodamos skubiai upeliais bėga, tartum ieškodamos įgimto gaivalo, ir pagaliau sutampa plačion vandens vagon ir jau sudaro didžią upę, - taip ir mūsų visuomenės srovės, prasiveržusios pro daugybę įvairiausių kliūčių, kiekviena savo ribomis tekėdama, galiausiai turi susieiti vienon tėkmėn, jei norime būti tauta, o ne išsklidusi minia be vieningos sąmonės".

Mūsų srovių bendradarbiavimas yra būtinais reikalingas, norint pasiekti jų darbo tikro produktingumo. Čia tenka paklausti, kodėl nesama dar to jų vieningumo. Kas pažįsta jų praeitį ir santykius, tas pasakys, jog jų vienybės nebuvimas turi politinių priežasčių, kurios siekia nelabai tolimą praeitį. Iš karto tos vienybės mūsų organizacijos jokiū būdu negali pasiekti: tai turi įvykti tam tikrais etapais ir per ilgesnį laiką. Pirmiausia tam reikalinga geras vadovaujančių asmenų sugyvenimas ir bendradarbiavimas. Iš tokių asmeniškų gerų santykių greit užsimegės ir pačių organizacijų bendras darbas. Taip pat viena organizacija neturėtų apie kitą reikšti kokios nors subjektyvios kritikos, kuri jų santykius gali tik ardyti, o ne gerinti. Tuo nenorima įvairių ideologijų organizacijų sujungti arba sulieti, bet pageidaujama jų bendradarbiavimo. Jei sugebėjome sukurti bendro darbo vyriausybę, tai turėtume pasistengti sukurti ir bendro darbo organizuotą visuomenę. Šita linkme turėtų eiti mūsų valstybinis, tautinis bei kultūrinis darbas. Tai yra reali linkmė, kuri atitiktų vieningos tautos ir tvirtos valstybės principą.

Ne tik vidaus, bet ir tarptautiniai politiniai klausimai šiandien yra pasidarę labai aktualūs. Kiekvienas juos vienaip ar kitaip sprendžiame bei nagrinėjame. Mes visi žinome laiko rimtumą ir svarbumą. Neatsargus ir subjektyvus mūsų žodis gali pakenkti net valstybės interesams. Taigi turime taip gauti ir elgtis, kad tuo stiprintume, o ne griautume savo saugumą. Kaip vidau taip ir užsienio politikoje turime nepamiršti neutralumo. Mūsų interesas yra ne tik nesipykti su savo kaimynais, bet su jais gerai sugyventi. Kadangi šiandien tarptautinė padėtis žymiai keičiasi, tai turime būti labai apdairūs ir nenukrypti nuo tos linijos, kuri mūsų interesams būtų tikriausia. Mokėjimas realiai galvoti ir vertinti esamą padėtį yra mūsų nepriklausomybės garantija.

Kurdami kultūrinės gėrybes, negalime apsiriboti vien lietuviškumu. Tada turėtume atmesti kitų tautų mokslą ir meną, kurio patys važiuojame į

užsienius studijuoti ir naudojamės įvairių tautų literatūra. Šiandien turbūt niekur nėra kultūringajame pasaulyje tokios nacionalinės kultūros, kuri neturėtų svetimo priemaišo. Čia gali tik kilti klausimas, kuri kultūra artimesnė ir naudingesnė.

Kaip ekonominėje ir socialinėje srityje yra reikalinga valstybinė parama, taip pat ir kultūrinėje ji tiek pat reikalinga. Kultūrinis darbas turėtų būti pradėtas valstybiniu mastu organizuoti, jeigu norima susilaukti didesnių vaisių. Tam tikslui pirmiausia reikėtų sukurti Kultūros Rūmus, kurių steigimo klausimas jau seniai yra nagrinėjamas. Jie ir sudarytų lyg išeinamąjį punktą mūsų organizaciniam ir visuomeniniam vieningam bendradarbiavimui. Kuo greičiausiai tektų pašalinti visas tas kliūtis, kurios Kultūros Rūmų steigimo sumanymu stovi skersai kelią. Įsteigus tokią instanciją, būtų galima plačiau pakalbėti apie mūsų kultūrinį darbą ir bendradarbiavimą.

"Politikos" žurnalo uždavinys yra siekti mūsų organizuotosios ir neorganizuotosios visuomenės vieningo valstybinio, tautinio ir kultūrinio glaudaus bendradarbiavimo. Kad visuomenė arčiau galėtų pažinti mūsų įvairių organizacijų veikimą ir tikslus, žurnalas kiekviename numeryje duos mūsų organizacijų veikimo apžvalgą ir jų ideologinę charakteristiką. Žurnale taip pat sistemingai bus pateikiamos ir mūsų srovinės spaudos svarbesnės ištraukos, charakterizuojančios jos nusistatymą ir galvojimą. Be to, "Politikos" tikslas bus kelti lietuvių kultūrinį, valstybinį ir tautinį aktingumą ir nušviesti svarbesnius vyriausybės darbus. Žurnalas neturi jokių srovinių siekimų: jo linkmė yra grynai kultūrinė, tautinė ir valstybinė. Jis taip pat kels mintį arčiau ir glaudžiau bendradarbiauti lietuviams su savo kaimynais, iš kurių gali nemaža kultūrinių ir materialinių gėrybių laimėti. Glaudus kultūrinis tautų bendradarbiavimas nemaža turi reikšmės ir geriems jų politiniams santykiams. Laikantis realios politikos, reikia užmiršti praeitį, jei joje yra kas nemalonaus buvę. Visur reikia mokėti prisitaikyti prie esamų ir konkrečių sąlygų, jei norima turėti naudos.

Politika. - 1940. - Nr. 1.